



Juni 2026

Jorden, mitt hem

Fatima Osman Abdalla & Elin Boyer

arena idé

Dedikation

Till alla levande varelser, till våra barn, till dem som gått före.

Till alla som har kämpat för en rättvis värld.

Till alla som lider på jorden, till alla som söker samhörighet.

Till alla småkryp, till svampriket.

Till alla aktivister som stått på barrikaderna och kämpat med sina kroppar.

Till urfolken som har burit på minnet av oss som jordens barn.

Till Moder Jord.

Jorden, mitt hem

Författare: Fatima Osman Abdalla & Elin Boyer
ISBN: 978-91-989872-3-2
Grafisk form: Sofia Lilja, Arena idé
© Arena Idé och författaren
Stockholm 2026

Tackord

Vi är tacksamma för alla lärare i livets väv.

I texten hänvisar vi till många som ägnat sina liv åt att arbeta med rättvisa på olika sätt. Du som läsare kan gärna stötta och lära genom att gå till originalkällan som vi hänvisar till. Läs deras egna ord och berättelser och läs gärna i deras material.

Tack till våra lärare: Joanna Macy, Kritee Kanko, Helena Norberg-Hodge, Gunn-Tove Minde, Monika Palo, Pat McCabe, Vanessa Machado de Oliveira, Yuria Celidwen, Carmen Blanco Valer och alla de andra människor och andra varelser som vi har lärt oss av genom er närvaro och/eller era ord.

Tack till Justine Afra Huxley och Anna Kovasna som har banat väg, inspirerat och stöttat oss i vårt arbete.

Tack till Lisa Pelling och Helena Eitrem för er tro på oss och för dörrarna ni har öppnat.

Tack till Arena Idé för att ni möjliggör detta arbete.

Tack till Moder Jord, och alla hennes levande varelser.

Fatima Osman Abdalla är projektledare och jurist, och arbetar för närvarande med klimaträttvisa och att stärka ungas möjligheter till lokalpolitisk påverkan. Fatima är medgrundare till Kincentric Justice och passionerad för kollektiv resiliens, medskapande och välmående.

Elin Boyer är jurist med fördjupning inom kritiska perspektiv på rätten och arbetar för närvarande som forskare och danslärare. Elin är medgrundare till initiativet Kincentric Justice, och hon driver en kollektiv yoga- och kulturstudio i Uppsala. Hon brinner för att samla människor runt elden, dela berättelser och utforska kropp och varandet som en plats för att medskapa rättvisa och gemenskap.

Innehåll

Introduktion	5
Vad är kincentrism?	8
Kincentrism och relationell rättvisa	9
Kolonialism och separation	15
Modernitet och globalism	17
Makten bakom kulisserna	18
Globaliseringens rötter	20
Demokrati med företagsveto – ISDS	20
Lokalisering	21
Från insikt till rörelse: lokalisering	22
Lokalisering, kolonialism och motkraft mot ekofascism	25
Den inre dimensionen av rättvisa	28
Reflektioner från Brave Earth Collective	28
Ekologisk tillhörighet	29
Tio riktlinjer för kollektiv blomstring (Celidwen 2024, s. 189–193)	32
Vägledande principer för relationell rättvisa	34
Kincentriska övningar	36
En kontemplation för framtida generationer	36
Kontemplation bortom separation	37
Naturkontemplation för konflikthantering	39
Avslutande ord	40
Källor	41

Introduktion



Den mest anmärkningsvärda egenskapen hos denna historiska tid är inte den förestående förstörelsen av världen, utan mänsklighetens uppvaknande ur en "tusenårig sömn" – till en ny relation med världen, med sig själva och med varandra. Det är detta uppvaknande som gör det "Stora Skiftet" möjligt – övergången från ett samhälle präglad av industriell tillväxt till en livsuppehållande civilisation.

Joanna Macy, i en intervju

Innan det fanns böcker fanns mark och jord – naturen var, och är, vår första lärare. Arbetet med att skydda naturen börjar med att minnas vår relation till den. Vårt välmående är inte skilt från jordens. Haven, skogarna, jordarna, floderna, vindarna, svamparna, pollinatörerna, gräsmarkerna, korallreven, himlarna och våtmarkerna – allt detta är inte åtskilt från oss. De är system vi lever inom och tillhör.

Vi befinner oss på en plats utan karta, som Joanna Macy – amerikansk miljöaktivist, författare och forskare inom buddhism – säger. Med hotet om en ekonomisk kollaps och den pågående klimatkatastrofen känns det som att vi står på ett skiftande underlag, där gamla vanor och gamla scenarier inte längre gäller. Denna tid är präglad av det sena stadiet av kapitalism – ett ekonomiskt system som krasst prioriterar vinst framför människor, som ger upphov till gränslös exploatering av jorden och gör nästan varje aspekt av livet till en vara. Det ekonomiska systemet påverkar hur vi arbetar, hur vi förhåller oss till varandra och hur vi förstår oss själva. Detta system är inte oundvikligt. Det har byggts med avsikt, vilket betyder att vi också kan bygga något annat. För att kunna föreställa oss nya möjligheter måste vi först erkänna hur kapitalismen lever i och omkring oss. Först då kan vi börja skapa system som är mer relationella, mer omsorgsfulla och mer livsbejakande.

Det här är ingen vanlig rapport. Genom den här texten hoppas vi att du som läsare blir berörd och påmind, kanske att ett frö kan sås inom dig – ett frö som väcker en såväl existentiell som praktisk fråga om hur vi som människor kan vandra framåt tillsammans, med respekt och vördnad för varandra och för planeten. Den här rapporten innehåller inga svar, ingen lista med rekommendationer, ingen handlingsplan. Istället vill den bidra till ett fördjupande samtal och ställa nödvändiga frågor och bidra med gemensamma praktiker för att vara en del av en levande värld.

Hur knyter vi an till varandra och till naturen när vi fått lära oss att sträva efter att vara autonoma, separata och självständiga individer? Mycket, om inte allt, i den västerländska kulturen förstärker individualiteten. Vi har blivit tränade, generation efter generation, i personlig autonomi där det verkliga priset och lidandet som vår autonomi innebär osynliggörs. Den västerländska intellektuella tänkandet efter upplysningen var starkt influerat av cartesiansk rationalism (Cogito ergo sum) och objektivitet, särskilt kopplat till den kulturella historien hos kristendomen. (Balagangadhara 1994, s. 252). Denna världsbild kännetecknas av en dualism som tydligt separerar kunskap och tanke från erfarenhet och känsla. Denna dualistiska världsbild vilar på en del antaganden: en objektiv, avgränsad verklighet styrd av universella principer, överlägsenheten hos rationellt tänkande och människans överlägsenhet (Little Bear, 2000).

Kunskap har kommit att ses som det som sker inom utbildningsväsendet, och vi glömmer ofta att bildning är bredare än att gå i skolan. Vi har skapat ett utbildningssystem som ger oss en känsla av att bemästra något: utbildningen ses som en vara som ger oss ett värde, status, högre lön och social mobilitet. (Machado de Oliveira 2021). Den typ av utbildning som fokuserar på bemästrande fokuserar också på individens självförverkligande. Ett exempel på hur detta tar sig uttryck är det som Vanessa Machado de Oliveira beskriver som en huvudbox, (Machado de Oliveira 2021, s. 136) där boxen, ramen, är vårt huvud, och utanför den finns vår kropp. Huvudboxens grundantaganden är några av följande:

- » Jag tänker, därför är jag.
- » Jag äger, därför får jag bestämma.
- » Jag leder, därför ska du följa.
- » Jag avgör, därför ska du lyda/foga dig.

Huvudboxen är väldigt duktig på sätta ihop en hylla från Ikea, lösa ett matematiskt problem eller bygga ett flygplan. När det däremot kommer till relationer kan det inte lika lätt byggas med kalkyleringar och projektioner. Huvudboxen kan ställas i kontrast till ”du är, därför är jag” eller ”vi relaterar till varandra, därför är vi”. I och med att vi har förlorat kunskap och system som bejakar samhörighet och ömsesidigt beroende, har vi i mångt och mycket skapat en ohållbar, onaturlig och stressingivande hyperindividualism. Detta medför föreställningar om att vi bara behöver ta hand om oss själva för att må bra och ”lyckas”. Naturen visar oss å andra sidan att vi är oupplösligt sammankopplade med såväl varandra som jorden vi lever på. Det här blir tydligt när man ser hur samhället idag möter ett antal avgörande kriser, en så kallad polykris. (Tomnyuk, V. 2023). Detta begrepp innebär att kriserna hänger samman med varandra. Psykisk ohälsa, förlusten av livsmiljöer för både människor och andra levande varelser samt konflikter och förtryck grundade på olika föreställningar om separation

– både inom arten människa och gentemot andra arter och ekosystem – utgör centrala komponenter i denna kris.

I många urfolkstraditioner och kosmologier uppfattas alla individer som en del av helheten, och det finns en genomgående tanke om att alla måste bidra till denna kollektiva gemenskap. Som urfolksprofessorn Irene Watson från de aboriginska folken Tanganekald, Meintangk, Bunganditj och Potaruwutj First Nations skriver, ser de till exempel sig själva som sammanflätade med den naturliga världen, och betonar att leva som en del av den. Watson skriver: ”Vi lever som en del av naturen; vi är i naturen. Naturen är vi.” (Watson 2019, s. 194).

En viktig aspekt av detta är upplevelsen av att vara fränkopplad från naturen och vårt inre mående, vilket kan betraktas som både en orsak till och en konsekvens av dessa utmaningar. Det finns omfattande forskning som visar på negativa konsekvenser för hälsan av ofrivillig ensamhet. (Thelander 2021). Samtidigt visar forskning att exponering för natur och grönområden kan minska känslor av ensamhet och avsevärt förbättra den mentala hälsan. (Wood, Wicks & Barton 2022). Fränkopplingen från naturen och från vårt inre mående påverkar också vår kreativa förmåga, vilket är en central aspekt av samhällsförändrande processer.

Vi vill, i denna rapport, bjuda in till perspektiv som sätter människors och ekosystemens gemensamma välbefinnande i centrum. Perspektiv som inte ställer individens förverkligande och kollektivets välmående mot varandra utan som ser dessa som förutsättningar för varandra. Människor börjar inse att förbindelsen både till andra och till naturen själv är själva källan till mänsklig lycka – samt att naturen är den verkliga ekonomin: allt vi behöver kommer i slutändan därifrån. Och varje dag uppstår nya, inspirerande initiativ som visar på möjligheter till verkligt välstånd.

Vad är kincentrism?

Begreppet kincentrism är centralt för denna rapport. Nedanstående citat från Justine Afra Huxley, grundaren av organisationen Kincentric Leadership, ger vägledning för förståelse av begreppet:

”

Många känner till termen ekocentrisk, som handlar om att relatera till ekosystem och sätta ekosystemen i centrum. Kin-centriskt går ett steg djupare än så: det relaterar till naturen som levande, kännande och intelligent, med egen handlingskraft, mening, visdom och förmåga att kommunicera, och att allt liv är släkt – allt liv är en familj – och att vi är fullständigt beroende av allt detta; den enda naturliga relationen till livet är därför som familj, som släkt.

Det leder också till idén att vi kan samskapa med naturen. På ett sätt är allt en samskapelse, eftersom vi inte existerar utan våra tarmbakterier, utan syre, vatten och växter. Så allt är en samskapelse. Men om vi har den relationen – släktskap och respekt för intelligensen och agensen – kan vi lära oss, eller återlära oss, detta sätt att samskapa med den naturliga världen samtidigt som vi verkar i den moderna mänskliga världen.

Justine Afra Huxley, i en intervju

Justine Afra Huxley är en av grundarna av Kincentric Leadership. Hennes främsta drivkraft är att tillsammans med andra väcka mänskligheten till en djupare förståelse av vårt släktskap med allt liv. Som tidigare vd för St Ethelburga's Centre For Peace and Reconciliation drev hon i över 18 år program om andlig ekologi, radikal resiliens och förbindelse med det vilda. Hon har en doktorsexamen i psykologi och tillhör en sufisk tradition, där hon under många år har lett meditations- och drömarbetsgrupper. Hon är också redaktör för boken *Generation Y, Spirituality and Social Change*. Fatima Osman Abdalla träffade henne för en intervju i London, juni 2025.

Begreppet kincentrism introducerades av två urfolkslärare: akademikern Enrique Salmón och aktivisten Xiuhtezcatl Martinez. (Salmón 2000). Det populariserades senare av botanisten Robin Wall Kimmerer från potawatominationen. Begreppet har därmed sina rötter i amerikanska urfolkskontexter. Psykologen och författaren Yuria Celidwen visar att kincentriska perspektiv delas av olika urfolk världen över. Hon betonar att urfolkstraditioner rymmer en mångfald av kunskap och levd erfarenhet som uttrycker kincentriska synsätt. Celidwen använder även begreppet kin-relationalitet, som syftar på den väv av relationer som alla levande varelser ingår i. Hon introducerar kin-relatio-

nalitet som något som ligger nära begreppet ekologisk tillhörighet. Den senare betonar människans delade ansvar för allt liv inom jordens system. Med rötter i nahua- och mayatraditioner framhåller Celidwen i sin forskning att mänskligt välmående inte kan skiljas från planetens, eller Moder Jords, välmående.

Begreppet urfolk är komplext. Kategoriseringen urfolk har uppstått i relation till övertagande av traditionella marker och fortsätter att befinna sig i en politisk kontext av pågående kolonialism. I rapporten används begreppet urfolk för att tydliggöra och hedra den visdom och kunskap som burits vidare av olika urfolk. Vi uppmuntrar läsarna att söka sig till de källor vi citerar samt ha i åtanke att både inom och mellan olika urfolk förekommer pluralism, mångfald och ständig förändring.

Kincentrism kan sammanfattas med en djup praktiskt och teoretisk förståelse av att vi alla ingår i en ekologisk helhet och de mänskliga samhällena inte kan blomstra om inte jorden också gör det. Däri ligger också ett ansvar hos människan att leva med omtanke för jorden och alla relationer. En kincentrisk världsbild påverkar också vår uppfattning om vad rättvisa är - och kan vara.

Kincentrism och relationell rättvisa

För att illustrera relationell rättvisa, tar juristen Irene Watson upp exemplet med markägande. Irene Watson är professor i juridik vid University of South Australia och har bland annat skrivit om kolonialismens effekter på urfolk. Hon tillhör Tanganekald, Meintangk, Bunganditj och Potaruwutj First Nations-folket i sydöstra Australien. Medan mark blir egendom i kapitalistiskt tänkande – något att äga, kommersialisera, handla med eller sälja – är urfolkens relation till marken mer komplex, menar Watson. De ser sig själva som sammanflätade med och som levande som en del av naturen. (Watson 2019). Som Watson skriver: ”Vi lever som en del av naturen; vi är i naturen. Naturen är vi.” En betoning på rättvisa och harmoni innebär enligt denna förståelse att inte ta mer från miljön än vad som är nödvändigt för att upprätthålla livet. I stället finns det en skyldighet att förnya marken och en process att söka tillstånd från förfäderna för sina handlingar. Watson fortsätter: ”Inget tas för givet. När vi tar mat från jorden, tackar vi förfäderna som ett tecken på respekt och välsignelse för kommande generationer.” (Watson 2019).

I förkolonial tid var naturen ”underutvecklad”, inte för att man saknade förmåga att omforma landskapet, utan på grund av en samhörighetsrelation med allt i världen. Dessa trygga och harmoniska relationer upprätthålls till exempel genom eldbruk, fiskodling och andra hållbara metoder som samverkade med naturen i stället för att förändra och i grunden rubba den naturliga ordningen. (Watson 2019).

I en föreläsning om rättvisa redogör Christine J. Winter för hur sand, något som kanske är svårt att passa in i en uppfattning om ett subjekt med rättigheter, kan belysa relationell rättvisa. (Winter 2025). Winter argumenterar för att det är relationen till sand som gör den till ett subjekt för rättvisa i stället för ett rättslöst objekt. Hon menar att vi behöver gå bortom rättviseteorier baserade på linjäritet, hierarkier och uppdelningen mellan levande och döda ting. Att röra sig ifrån uppdelning och separation representerar en slags omorganisering av vår moral. Ingen individ kan blomstra om inte vår omgivning gör det – och som människor är det vår moraliska plikt att bidra till blomstring. Winter menar att många av de moderna rättviseteoriererna är ett utskott från ett kolonialt system – därför behövs nya så att vår blick inte bara riktas mot mänskliga individer utan också mot planeten och de livsuppehållande systemen.

Den traditionella framväxten av mänskliga rättigheter har i mångt och mycket baserats på en markägande man med rösträtt. Allt som inte är människa är ett objekt vi kan äga. Sedan har flera kämpat för rättigheter, dels för att ta del av samma rättigheter, vilket brukar beskrivas som en "utsträckning av koloniala privilegier", dels för det som kallas differentierade rättigheter. Differentierade rättigheter tar hänsyn till särskilda förtryck som kvinnor, transpersoner, urfolk eller icke-medborgare utsätts för i relation till nationalstaten och det förgivettagna i många samhällen. I vårt juridiska system lever dock en grund kvar där vita, europeiska män – och människor – med äganderätt prioriteras. (Gear 2018).

Vi är en gemenskap av planetärt varande snarare än separerade, enskilda och isolerade individer som befinner oss i ett vakuum. C.J. Winter argumenterar för att de kriser vi i dag möter innebär att teorier om individuell rättvisa kan bidra till kriserna snarare än lösa dem. I boken *Subjects of Intergenerational Justice: Indigenous Philosophies, the Environment and Relationship* föreslår hon att vi släpper den koloniala myten om universell rättvisa ur ett västerländskt perspektiv och börjar skapa mer robusta föreställningar om rättvisa. Detta genom att söka insikter från urfolks ontologier.

Ontologi är läran om varat och verklighetens natur. Den handlar om frågor som:

- » Vad existerar?
- » Vad är verkligt?
- » Vilken sorts saker finns (materiella, mentala, abstrakta)?

Ett exempel är uppdelningen mellan döda och levande ting. Där människor, växter och djur anses levande medan vatten och stenar är döda.

Den ontologiska nivån får oss att ifrågasätta vilka grundläggande antaganden vi har om naturens väsen och vår plats i den. Vi kan börja förstå att det inte handlar om olika synsätt på en objektiv värld, utan det handlar om hur vi relaterar till fundamentalt olika världar. Ontologi kan låta krångligt – men vi tror det är viktigt för att på djupet utforska vad relationsbaserad rättvisa kan vara och hur vi kan organisera oss utifrån kincentriska principer.

Den ontologiska nivån får oss att ställa oss frågan hur vi relaterar till och föreställer oss att vi medskapat det goda livet. Winter visar på hur det västerländska tankegodset som följer med olika rättviseteorier bär på brister som gör att vi inte utgår från samma värld. Hon argumenterar för att till och med intergenerationell miljörettvisa innehåller brister från ett ontologiskt perspektiv. Winter pekar på att det finns en grundläggande fränkoppling och en medveten blindhet för hur djupt sammanflätade ekonomi, miljö och mänskligt välmående är. Hon har hämtat kunskap ur visdomstraditionerna hos maorier, aboriginer och olika urfolk på den nordamerikanska kontinenten. Winter (2021) gör följande distinktion, med förbehåll för att det är en illustration och att verkligheten är mer komplex, mellan den liberala och rationalistiska världsbilden och den förankrade eller platsbundna världsbilden:

Liberal/rationalistisk världsbild	Urfolks/förankrad eller platsbunden världsbild
<p>Materiell</p> <ul style="list-style-type: none"> » Äganderätt är en grundläggande rättighet. » Allt som inte är en människa kan vara egendom. » Äganderätten innebär att ägaren kan extrahera värde från egendom och har få begränsningar eller förbud. » Samhället och politiken är orienterade mot tillväxt och överproduktion. » Egendom kan överföras mellan individuella människor. » Äganderättslig reglering handlar om åtaganden mellan människor och inte om egendomen. 	<p>Relationell</p> <ul style="list-style-type: none"> » Relationerna till land, vatten, hav, flora och fauna är grundläggande för identiteten. » Äganderätt finns inte som en individuell rättighet eller som koncept. » Även om territoriet är beskrivet och avgränsat så vilar relationerna med kollektivet och inte individer. » Produktionen är styrd mot att ha tillräckligt och inte överproducera. » Marklagstiftning baseras på ansvaret att förvalta.
<p>Äganderättsbaserad</p> <ul style="list-style-type: none"> » Land, vatten och hav kan mätas och kvantifieras som egendom. » Platser mäts och delas upp i fickor av egendom – nationell, regional, kommunal och individuell. » Egendom har ett monetärt värde. » Egendom kan överföras mellan parter i utbyte mot likvärdig egendom eller pengar. » Platser bebos av människor och kallas egendom, annars kallas det natur eller vildmark. » Egendom innehåller resurser som människor kan utvinna för att generera rikedom. 	<p>Platsbaserad</p> <ul style="list-style-type: none"> » Land, vatten och hav är platser som kulturen skapar relationer med – inklusive andliga relationer – ur vilka filosofi och juridik uppstår och utvecklas. » Juridiken kommer från marken, den föreskriver relationer, ansvar, skyldigheter och sätt att vara. » Platsen är en integrerad del av samhällsgemenskapen och den kulturella identiteten. » Utan platsen och de pågående relationerna med den och förvaltarskapet blir kulturen decimerad. » Platser och människor sätter tillit till varandra, ingen finns utan den andra.

Individualistisk <ul style="list-style-type: none">» Individens autonomi och frihet är av yttersta vikt.» När det råder konflikt mellan individen och det gemensamma är individens intressen överordnade.» Samhället ska inte begränsa individuella friheter.» Samhället har en plikt att stötta individualitet utifrån individens värdighet.	Kollektiv <ul style="list-style-type: none">» Individens autonomi kommer från styrkan i gemenskapen.» Lösningar söks inom gemenskapen genom konsensus.» Kollektivet har ett ansvar att stötta individen.» Styrkan i helheten är beroende av alla och allting, och allting har ett inneboende värde.
Antropocentrisk/människocentrerad <ul style="list-style-type: none">» Icke-mänsklig natur har ett instrumentellt värde som baseras på dess potential för mänskligheten.» Människor har en privilegierad position som den dominanta livskraften och rättvisa har endast med människor att göra.» Kulturella miljöer och naturliga miljöer är separerade.» Kulturella miljöer värderas högre och anses vara mer viktiga än naturliga miljöer.» Naturen är vild, "där ute" och drivs av slumpen.» Värdighet finns endast hos människan.	Kosmologisk <ul style="list-style-type: none">» Människan är inte privilegierad utan har specifika roller som medlem av en gemenskap av många varelser.» Människan är en del av en integrerad helhet: rättvisa för människan kräver också rättvisa för alla miljöns element, både det levande och icke-levande och det andliga.» Allt liv är sammanflätat och balans är den övergripande gemensamma principen.» Kulturell identitet och kulturella strukturer är djupt sammanvävda i och med icke-mänskliga element av miljön.» Värde har en integrerad position i den symbiotiska helheten.» Naturen är överallt, naturen är allt.» Värdighet och integritet är en del av allting och helheten.
Avbruten temporalitet <ul style="list-style-type: none">» Det förflutna existerar men är mindre viktigt än nuet.» Framtiden är en potentiell tid för de nu levande att bo i. Den mer avlägsna framtiden har inte lika stor vikt vid beslutsfattande.	Pågående temporalitet <ul style="list-style-type: none">» Dåtiden och framtiden är integrerade delar av nutiden.» Tiden är cirkulär eller spiralformad i stället för en linjär väg.

Denna grundläggande skillnad, menar Winter, gör att liberala teorier om intergenerationell miljö rättvisa blir inbäddade i en fundamental orättvisa i förhållande till urfolk. Vi menar att det också bidrar till en kognitiv begränsning av vår förmåga att visionera om rättvisare samhällen. Många urfolks rättvisesystem

baseras på samhörigheten mellan allt levande, vilket kan vara levande, döda eller till och med kommande generationer av människor, av naturen och växter samt djur, träd, berg, vatten och stenar. (Lamalle 2023, s. 110–144).

I en sådan här rapport kan det vara värt att nämna något om den mångfaldiga rörelsen för att tillskriva naturen, utifrån enskilda platser eller naturen som helhet, rättigheter. I Sverige finns både nationella och lokala rörelser för ett sådant synsätt inspirerat av de rättsordningar som genom lagstiftning inför rättigheter för naturen som helhet eller för enskilda entiteter såsom floder. År 2008 blev Ecuador det första landet i världen att ge naturen egna rättigheter i sin konstitution, vilket betyder att naturen har rätt att existera, återhämta sig och försvaras i domstol av vem som helst. Idén bygger på sumak kawsay, ett andinskt urfolksbegrepp om ”det goda livet” i harmoni med naturen, men i praktiken krockar den ibland med till exempel gruvdrift och annan exploatering. (Se till exempel Agebjörn och Blanco 2016).

Beroende på hur dessa rättigheter konstrueras har de antingen potential att ytterligare följa den liberalistiska/rationalistiska världsbilden eller faktiskt på djupet implementera ett sätt att relatera till världen som levande och ingående i ett relationellt nätverk. Ett exempel är lagstiftningen gällande en plats som i tidigare lagar kategoriserades som nationalpark, Te Urewera på Aotearoa/Nya Zeeland. (Coombes 2017). Efter 180 års kamp vann urfolket tuhoe rätt att värna om sina traditionella marker under en modell som gör platsen till ett subjekt med rättigheter. Lagstiftningen och handboken som tagits fram av de mänskliga representanter som värnar platsen inkorporerar tuhoes filosofiska utgångspunkter. (Se till exempel Middleton 2024). Handboken tydliggör ambitionen att bryta normen om separation och motverka de efterföljande effekterna av denna separation: miljöförstöring, förlust av biologisk mångfald och klimatförändringar. Dess fokus är inte markförvaltning för människans skull – utan att förvalta människan i sin relation till platsen för markernas skull.

Rättvisa i flera urfolks system handlar inte om tillrättavisande och straff, utan är en rättvisa som är läkande och riktad mot att skapa harmoni i familjer och gemenskaper – inklusive naturen. (Lamalle 2023). Justine Afra Huxley, som inte själv växt upp i ett kincentriskt samhälle, reflekterar över hur hennes syn på rättvisa påverkats av ett kincentriskt förhållningssätt:



För mig känns rättvisa som att leva relationellt. Det innebär en känsla av balans. I den kultur jag växte upp i – det globala nords dominerande kultur – har vi prioriterat ett sätt att vara som är maskuliniserat, linjärt, intellektuellt, drivet, styrt av klocktid och självcentrerat. Att komma i rätt relation handlar om att erfara något annat än den präglingen, ett annat sätt att vara.

När jag först tänkte på rättvisa gick min hjärna direkt till vad som händer när det går fel – straff och dagens rättssystem. Jag fick hejda mig och inse att det där är kompensation för orättvisa, inte rättvisa i sig. Den synen vilar på något i grunden kontraproduktivt. För mig kräver rättvisa att vi granskar koloniseringens arv och den världsbild av separation som skapat värdehierarkier: vissa människor anses mer värda än andra, vissa arter mer värda än andra. Rangordningen måste monteras ned. Rasism och antropocentrism springer ur samma medvetande, och skadorna på den levande världen går parallellt med skadorna på urfolk och rasifierade – det går inte att skilja dem åt. Vi behöver reda ut detta mentalt för att börja föreställa oss vad rättvisa är.

– Justine Afra Huxley, i en intervju

I nästa avsnitt diskuterar vi hur kolonialismen bidragit till separation mellan människorna, och mellan människor och markerna.

Kolonialism och separation



I den västerländska traditionen finns en etablerad hierarki av varelser, där människan förstås står högst upp – evolutionens krona, skapelsens älskling – och växterna längst ned. Men i urfolks kunskapstraditioner talas det ofta om ”människofolket” som skapelsens yngre syskon. Vi säger att människan har minst erfarenhet av hur man lever och därför mest att lära – vi måste söka vägledning hos våra lärare bland de andra arterna. Deras visdom blir tydlig i hur de lever. De lär oss genom exempel. De har funnits på jorden långt längre än vi och har haft tid att lista ut saker och ting.

Robin Wall Kimmerer, Braiding Sweetgrass

Faktum är att de skadliga uttrycken för dagens västerländska samhälle – såsom imperialism, antropocentrism och oreglerad avancerad kapitalism – alltmer erkänns som grundläggande orsaker till den globala kris som innebär en tilltagande ekologisk och social kollaps. Denna kollaps påverkar inte bara koloniserade grupper, utan omfattar hela mänskligheten och allt icke-mänskligt liv. (Bignall & Rigney 2016).

Västerländskt tänkande har traditionellt upprätthållit en skarp åtskillnad mellan människor, ting och naturen, vilket har förstärkt uppfattningen om människan som något separat från andra livsformer, (Käll 2019), och till och med som en överordnad livsform. Detta perspektiv har rättfärdigat exploateringen av mark och djur och förtrycket och förslavandet av rasifierade människor. Under den europeiska invasionens era i Nordamerika gick till exempel massutrotningen av urfolk och bison hand i hand. (Huxley & Kovasna 2025) I skrivande stund går det knappast att tala om att vi befinner oss i ett postkolonialt samhälle, då många av kolonialismens praktiker fortsätter. Ett talande exempel är den pågående kampen för att skydda Repparfjorden mot dumpning av gruvavfall. (Natur og ungdom 2025). Bilden av orangefärgade kvarlevor från ett renhuvud uppställda på berget påminner om de bilder vi sett från Nordamerika där bisonkallar lades på hög. En världsbild som objektifierar naturen är ofta oskiljbar från en som objektifierar och avhumaniserar andra människor. Dessa tankesystem – rotade i kolonialism, kapitalism och patriarkat – behandlar både land och människor som något som kan utnyttjas. Kampen för ekologisk och social rättvisa är oupplösligt sammanflätade.

I kritik mot kapitalism och kolonialism förknippas dessa vanligtvis med erövring av land och folk, men i många urfolksgemenskaper ses dessa handlingar som symptom på ett våld sprunget ur ett äldre våld – ett våld som sker på en psykisk nivå, (Machado de Oliveira 2021). Ett våld som utgår från en påtvingad känsla av separation från naturen och varandra (Ferreira da Silva 2016) – grundad i idén om människans exceptionalism som banar väg för exploatering av det som betraktas som en ”resurs”. Detta tyder på att den ekologiska krisen, som till stor del drivs av kapitalismens exploaterande logik genom multinationella företag, bygger på en grundläggande föreställning om separation. (Machado de Oliveira 2021). I den logiken reduceras viss kunskap till exotisk och bakåtsträvande i stället för en ekologiskt levande ingenjörskonst i samspel med markerna.

Klimatforskaren och aktivisten Kritee Kanko menar att föreställningen om vit makt är klimatkrisens ursprung. Vit makt (ibland kallad europeisk makt) har systematiskt skadat kulturer tillhörande svarta, urfolk och andra rasifierade grupper – just de kulturer som hade bevarat förståelsen för ”samvaro” eller relationalitet i sina dagliga liv, och en kunskap om hur man lever på oskadliga och regenerativa sätt med jorden och alla levande varelser i ett ekosystem. (Kanko 2020). Detta koloniala system har burit, matat, vårdat, omhuldat och försvarat ekologisk förstörelse genom det systematiska våld och den skada det har orsakat människor som tillhör den globala majoriteten. (Kanko 2020).

Det är uppenbart att det europeiska tankegodset inte räcker till för att hantera den polykris vi befinner oss i. Vi befinner oss mitt i förlusten av jordens livsuppehållande system. Det medför att myten om obegränsad tillväxt rämnar. De berättelser om moderniteten vi levt med -- industrialiseringen och föreställningen om att vi kan fortsätta konsumera som tidigare, så länge vi kallar det grönt och hållbart, faller. Vi behöver vända oss till andra sätt att vara med varandra och markerna.

Modernitet och globalism



Globaliseringen, som försöker förena varje lokal, regional och nationell ekonomi till ett enda världssystem, kräver att lokalt anpassade jordbruksformer homogeniseras och ersätts av ett industriellt system – centralstyrt, bekämpningsmedelsintensivt, med monokulturell produktion för export – utformat för att leverera ett begränsat urval transportvänliga livsmedel till världsmarknaden.

Helena Norberg-Hodge, i en intervju

I levande system är förruttnelse inte ett misslyckande, utan en grundläggande funktion – ett nödvändigt skede i livets cykliska rytm. Det som bryts ned blir biotillgängligt; det som faller samman blir bördigt. I skogar, när ett träd dör, sätts mikrobiell aktivitet i gång och ger näring åt undervegetationen och skapar utrymme för nytt liv att uppstå.

Samma sak gäller i mänskliga system. Föråldrade strukturer och paradigmer måste brytas ned för att ge plats åt anpassningsbar förnyelse. Regeneration handlar inte om att ersätta det gamla, utan om att metabolisera det – omvandla rester till resurser, från slut till början. På så vis är förruttnelse inte motsatsen till utveckling, utan dess förutsättning.

Just nu växer en medvetenhet – från gräsrotsnivå till akademien – om att den verkliga ekonomin är naturen, som vi i slutändan är helt beroende av för alla våra behov. Denna insikt kräver mer än ett skifte i tankesätt; den kräver en strukturell omställning – från beroende av en företagsdriven global marknad till diversifierade lokala system. Under de senaste decennierna har ekonomisk globalisering, driven av frihandelsavtal och avreglering av banker och företag, exponentiellt ökat utnyttjandet av både människor och naturresurser. Konsekvenserna har visat sig vara för djupa och systemiska för att kunna avhjälpas med tekniska lösningar. (Norberg-Hodge 2019).

Makten bakom kulisserna

Helena Norberg-Hodge är svensk aktivist, författare och filmskapare, grundare av Local Futures och en pionjär inom lokaliseringsrörelsen. Hon föddes i en internationell familj och utbildade sig i Sverige, Tyskland, Österrike, England och USA. Hon specialiserade sig sedan i lingvistik och studerade med Noam Chomsky på MIT. År 1975, när hon bodde i Paris, bjöds hon med ett filmteam till Ladakh, eller Lilla Tibet, en region i Indien som länge förblev i stort sett opåverkad av yttre inflytande och i hög grad isolerad från modern mediepåverkan.

I en intervju för denna rapport delar hon en skarp analys: demokratiska länder runt om i världen utsätts för vad som i praktiken utgör en serie statskupper – där makten systematiskt förflyttats från folkvalda regeringar till avreglerat globalt företagande och finans. Internationella organ som Världshandelsorganisationen (WTO), Världsbanken, Internationella valutafonden och till och med COP-klimatförhandlingarna har getts enorm makt i en de facto global regering – bestående av multinationella företag och banker som står helt utanför medborgarnas och samhällets kontroll. Detta har fört oss längre bort både från naturen och från verklig demokrati. Därför blir en av dagens mest centrala frågor hur globala banker och företag påverkar politiken. Höger, center och vänster har i varierande grad överlätit makten till dessa aktörer och fortsätter att påverka politiken i samma riktning genom till exempel globala handelsavtal som ger dem betydlig frihet. (Norberg-Hodge 2019).

Norberg-Hodge beskriver det med sina egna ord:



***Vi har blivit offer för ett system** – ett kapitalistiskt system med stort K – som är globalt. När vi verkligen ser hur globalt det är, inser vi att dagens politiska spektrum – höger eller vänster – i mångt och mycket har blivit meningslöst.*

Det är inte på grund av onda människor inom politiken eller företagen. Jag är övertygad om att det handlar om en blind tro på föråldrade ekonomiska dogmer, som lett till ett stöd för globala företag på bekostnad av det lokala. Ett stöd för energi- och kapitalintensiv produktion, på bekostnad av mänsklig, kreativ och verkligt entreprenöriell verksamhet. Jag tror att det viktigaste vi kan göra är att inse att vi befinner oss i en polykris.

Varför känns allt så instabilt, så osäkert? Vad är det som händer?

Jag är övertygad om att det inte handlar om att människor är giriga till sin natur. Det handlar om en blind lojalitet till ett system vi inte riktigt förstår. För mig handlar aktivism om ett helhetsperspektiv – att vi samlas i grupper, skiftar från jag till vi, och tänker kring dessa kriser på ett holistiskt sätt.

Vi måste kräva en helt ny sorts politik – en politik som bygger på decentralisering och lokalisering.

Helena Norberg-Hodge

Globaliseringens rötter

För att förstå nuet måste vi förstå ursprunget. För ungefär 500 år sedan expanderade europeiska imperier över hela världen och slog sönder lokala samhällen och ekonomier. Människor fördrevs från sin mark och tvingades till arbete: i gruvor och fabriker och på bomullsfält och plantager. Slaveri, rasism och våld var inga olyckor – de var inbyggda i systemet för handel och utvinning. När länder blev självständiga och kolonialismen formellt ”tog slut”, levde systemet vidare i ny skepnad. Istället för arméer kom det med kontrakt – villkor utformade för att avreglera marknader, skära ned skydd och privatisera gemensamma tillgångar.

Det finns en utbredd föreställning om att globaliseringen är oundviklig och att den förbinder människor över hela världen. Men det vi idag kallar globalisering har egentligen inte handlat om att förena – tvärtom har den sina rötter i slaveri och exploatering. (Perrone, Sullivan & Changoe 2026). Ofta förbises att denna process började i Europa, med skiftesrörelsen i England (the Enclosure Movement), där gemensam jord togs över av privata markägare och lade grunden för en struktur som gynnade den framväxande globala eliten.

Demokrati med företagsveto – ISDS

Den globala ordningen upprätthålls i mångt och mycket av dagens frihandels-system, där det så kallade ISDS-systemet (Investor-State Dispute Settlement) spelar en central roll. Systemet innebär att privata företagsdomstolar kan tvinga länder – i praktiken skattebetalare – att betala hundratals miljoner, ibland miljarder, om nationella lagar riskerar att minska förväntade företagsvinster. Resultatet blir att politik urvattnas eller försvinner tyst innan den ens sett dagens ljus.

När demokratiskt fattade beslut kan överklagas bakom stängda dörrar för att de hotar företagsvinster, är det inte längre demokrati – det är demokrati med företagsveto. Norberg-Hodge är tydlig: vi måste vakna upp och se hur dessa avtal utformas av företag som dikterar villkor för regeringar och hotar med rättsprocesser om de inte lyder, ”sociala och miljömässiga rörelser behöver se helhetsbilden och finnas vid förhandlingsbordet i stället för företagen. Vi måste börja reglera och beskatta dessa företag, inklusive vapenindustrin och finansmarknaderna, för att möjliggöra en varsam omställning. Lokalsamhällen bör ha mer makt, särskilt vad gäller att förvalta lokala ekologiska standarder, eftersom fjärran regleringar ofta hindrar mångfald och hållbarhet. Vi måste skilja mellan att ge regeringar mandat att motsätta sig globalt företagsstyre och att ge dem mer makt över oss. Meningsfull decentralisering är avgörande”, säger Norberg-Hodge.”

Samarbete mellan näringsliv och stat är möjligt utan att vara beroende av otyglade multinationella företag. Industriproduktion har sin plats, men när det

gäller grundläggande behov som mat är lokal produktion nyckeln. Det kräver ett annat angreppssätt som sätter hållbarhet och lokalsamhällets egenmakt i centrum.”

På ytan kan globaliseringen verka främja mångfald – det är just så stora företag har marknadsfört den: som något som skulle förena oss och skapa välstånd över hela världen. ”En McDonald’s-chef hävdade i ett känt uttalande att länder med McDonald's aldrig går i krig med varandra”, berättar Norberg-Hodge. ”Tanken var att ekonomisk integration i sig är fredsskapande. Men det man förbiser är att denna integration i praktiken koncentrerar makt och rikedom hos ett fåtal globala företag. Dessa driver på monokulturer, använder samma jordbrukskemikalier världen över och pressar bönder att slå ihop sig till allt större verksamheter – verksamheter som går emot naturens sätt att fungera.”

Resultatet är en global konsumtionsmonokultur. När Norberg-Hodge började sitt arbete på 1970-talet, berättar hon, visades reklam ofta med blåögda, blonda ideal som fick människor runtom i världen att vilja se ut på ett visst sätt. Moderna annonser, som de från Coca-Cola, visar nu människor i alla hudfärger och antyder mångfald. Men marknadsföringen är fortfarande en del av samma globala urbana konsumtionsmonokultur – en som säljer ouppnåeliga bilder av perfektion, nu i en mer inkluderande förpackning.

Lokalisering



Traditionellt har arbetarrörelsen fokuserat på rättvis fördelning av rikedom och välfärd för människor. Men ofta saknas ekologisk förståelse. Ett nytt paradig bör integrera detta och betona fördelarna med att knyta an till naturen. Om fackföreningar förmedlar dessa idéer kan de få starkt stöd.

Helena Norberg-Hodge

Från skogsbrand till lavaflöde – naturkrafter kan vara häftiga, men de följer livscyklar. Det handlar om förstörelse som regenererar. Det blir farligt när dessa rytmer bryts, när de inte längre drivs av naturen utan av utvinningssystem. Att anpassa sig till naturen innebär att komma ihåg att förändring, när den styrs av ekologisk intelligens, regenererar livet. Detta lyssnande – förmågan att läsa naturens rytmer och svara på dem – är inte en modern uppfinning. Det är en ur-gammal kunskap, levande bevarad i traditioner som det landbaserade lärandet.

Basil Johnston, från anishinaabefolken på Turtle Island (Nordamerika), beskriver det så här:



Kunskap kommer inte bara från böcker utan även från jorden och vår omgivning. Faktum är att lärande från bergen, dalarna, skogarna och ängarna föregick bokkunskap. Vad vårt folk vet om livet och det levande, gott och ont, lagar och syften för insekter, fåglar, djur och fisk kommer från jorden, vädret, årstiderna, växterna och de andra varelserna. Jorden är vår bok; dagarna, dess sidor; årstiderna, stycken; åren, kapitel. Jorden är en bok, levande med händelser som sker om och om igen för vår skull. Moder Jord har format våra trosuppfattningar, attityder, insikter, synsätt, värderingar och institutioner.

Basil Johnston

Landbaserat lärande lär oss att bry oss om de icke-mänskliga varelserna på vår jord och vår relation till dem. Varifrån och hur kommer det vatten du dricker till dig? Hur är din relation till de ekosystem du ingår i? Hur värnar du och lyssnar till den mångfald av varelser du delar din plats med? Landbaserat lärande stannar inte vid kontemplation – det kallar oss till handling. När vi börjar lyssna till platsen vi bebor, när vi lär känna det vatten vi dricker och de ekosystem vi ingår i, uppstår naturligt en fråga: Hur organiserar vi oss för att verkligen kunna ta hand om det vi nu ser och älskar?

Från insikt till rörelse: lokalisering

Svaret på den frågan är lokalisering. Johnstons ord påminner oss om att vi redan bär på den kunskap vi behöver – inskriven i landskapet omkring oss. Men för att kunna omsätta detta lyssnande i praktiken krävs strukturer i mänsklig skala, nära nog för att vi verkligen ska kunna påverka dem.

Lokalisering är både en rörelse och ett ramverk som lyfter fram den djupa kopplingen mellan människa och natur. Enligt lokaliseringsrörelsen behöver vi skapa system som är tillräckligt små för att vi ska kunna påverka dem. På så vis väver vi in oss i ett nät av relationer som på djupet formar våra handlingar och perspektiv – en erfarenhetsbaserad medvetenhet som ger oss både större handlingskraft att skapa förändring och större ödmjukhet inför livets komplexitet.

Detta innebär att människor behöver få verkligt och meningsfullt inflytande som samhällsmedborgare. Lokaliseringstankemodellen förespråkar därför decentralisering av makt till grupper som är bättre rustade att:

- » fatta beslut baserade på lokal ekologisk kunskap
- » bygga ansvar genom personliga, ömsesidiga relationer
- » odla omsorg och ansvarstagande
- » säkerställa att beslut och policy hålls inom planetens ekologiska gränser.

Norberg-Hodge har i decennier förespråkat lokalisering och kopplat den till behovet av en ny förståelse av ekonomin – en ekonomi som innebär att kliva ifrån den instabila globala marknaden och återvända till det konkreta utbytet med andra människor och med naturen. I stället för att, som stormarknadskedjorna, kräva oräkneliga ton perfekta frukter och kassera allt som inte passar mallen, värdesätter lokala marknader mångfald. Lokalisering handlar om skiftet bort från beroendet av globala företag till förmån för lokala och regionala ekonomier – och en förkortning av avstånden mellan producent och konsument.

Norberg-Hodge berättar om vad hon själv sett:



Det är underbart vad som händer när vi lokaliserar. Lokalisering leder till småskaliga handelsträdgårdar, gemenskapsodlingar, bondemarknader och kooperativ. När människor börjar arbeta med jorden och fröna uppstår en djup läkning och en känsla av att återvända till våra rötter. Vi har utvecklats i samspel med jorden, och kulturell mångfald har ofta kretsat kring maten och gemensamma måltider. Till skillnad från den dominerande marknaden, som kräver enhetliga och artificiellt perfekta produkter, uppskattar lokala marknader variation och naturliga ”skönhetsfel”. Bönder känner lättnad i dessa marknader, eftersom de inte längre pressas att använda överdrivna mängder kemikalier. Konsumenter får färskare, hälsosammare mat utan onödig förpackning. Det blir en vacker relation där både bönder och konsumenter vinner.

Helena Norberg-Hodge

Lokalisering av matproduktion är enligt Norberg-Hodge en kärnfråga. Den kan skapa drivkrafter för en mer diversifierad och ekologisk produktion: mer mat med betydligt mindre maskiner och kemikalier, fler händer på åkern och därmed mer meningsfulla jobb. Konsekvenserna blir kraftigt minskade koldioxidutsläpp, inget behov av plastförpackningar, större utrymme för biologisk mångfald, ökad lokal cirkulation av pengar och fler möten ansikte mot ansikte mellan producenter och konsumenter – kulturer som frodas genom genuint ömsesidigt beroende.

Rikedom handlar i det här sammanhanget inte om att klara sig på mindre. I den verkliga ekonomins kärna – vår jord – kan lokaliserad, diversifierad småskalig produktion ge mer med mindre mark, vatten och utrymme. Det dominerande industriella systemet producerar i själva verket mindre mat per hektar. Med en mångfald av grödor förlängs odlingsäsongen, motståndskraften mot skadedjur ökar och den verkliga rikedom från jorden höjs. En delvis avindustrialisering av produktionen skulle dessutom kunna stödja lokala hantverkare och småföretagare – och bana väg för en mänsklig frigörelse från ett system som felaktigt hävdar att global handel är den enda källan till grundläggande behov som mat, jobb och husrum. Det är just detta system som skapar en artificiell brist: en brist som gör att universitetsutbildade i Indien söker jobb som städare, inte för att arbeten saknas i grunden, utan för att systemet strukturellt omöjliggör dem.

Lokaliseringsinitiativ visar tydligt att människans natur inte är problemet. Det är den omänskliga skalan hos en teknisk-ekonomisk monokultur som har infiltrerat och manipulerat våra begär och behov. Norberg-Hodge beskriver vad hon sett när människor åter kommer i kontakt med strukturer i mänsklig skala:



Jag har sett fångar förvandlas, ungdomsbrottslingar få mening och syfte, depressioner läkas och sociala, etniska och generationsklyftor överbryggas. Från gemenskapsodlingar till bondemarknader, från alternativa lärmiljöer till lokala företagsallianser och kooperativ – det som alla dessa har gemensamt är en förnyelse av platsförankrade relationer som speglar en varaktig och inneboende mänsklig längtan efter kärlek och samhörighet.

Helena Norberg-Hodge

Denna framväxande rörelse transcenderar den konventionella höger-vänster-dikotomin. I stället handlar det om att, som Joanna Macy skrev, vakna upp ur vår tusenåriga sömn och på nytt förankra kulturen i naturen. Lokalisering och decentralisering möjliggör att samhällen stegvis frigör sig från fjärran, dominerande aktörer som är svåra att ställa till ansvar. I stället för resurskrävande, mekaniserade monokulturer på andra sidan världen främjas lokal, småskalig produktion – med fokus på verkliga behov snarare än de konstgjorda begär som reklam och marknadsföring skapar för att göda konsumtion och myten om den oändliga tillväxten.

Lokalisering, kolonialism och motkraft mot ekofascism



Om du har kommit hit för att hjälpa mig, slösar du bort din tid. Men om du har kommit för att din befrielse är sammanbunden med min, låt oss då arbeta tillsammans.

Lilla Watson, tillsammans med en aboriginisk rättighetsgrupp i Queensland

Rötter uppstår inte genom att ”det främmande” elimineras, utan genom relationer – till platsen, till andra arter och till varandra. I en senkapitalistisk kontext leder rotlöshet till rädsla och identitetsstrider. Att hitta hem till jorden innebär istället att skapa gemensamma narrativ och berättelser om tillhörighet som inkluderar mångfald – urfolks rättigheter, kvinnors, icke-binäras och mäns ledarskap, migranternas bidrag och lokala kunskapers rikedom. Den som studerar naturens processer förstår också att migration är en grundläggande förutsättning för liv – allt från fåglarnas flygrutter till fiskens lekplatser och människans egen historia som art på jorden.

Dessa synsätt är enormt viktiga motpoler mot ekofascismens framväxt. Många hör varningsklockor när de hör en retorik om att ”återvända” till naturnära praktiker. (Darwish & Gottzén 2025). Ekofascismens retorik bygger ofta på ett oro-svar: att rädda ett homogent ”hem” genom att, bland annat, återvända till naturnära praktiker och stänga dörrar mot det som uppfattas som hot – t.ex. migranter. Denna logik spelar på rädslor för brist. Ekofascismens ideologier bygger förutom detta upp sitt narrativ kring föreställningar om ras och även föreställningar om vad som är naturligt, manligt och kvinnligt.

Lokalisering framhållen genom en dekolonial grundförståelse innebär att ifrågasätta det tankegodset och de system som den globala ekonomin uppbyggs av. Därför finns det ett naturligt intresse för att utforska hur våra förfäder levde, innan de tvångsflyttades från jord och plats, och hur tidiga lokalsamhällens intresse i rättsskipning baserat sig på att relationer inte ska falla isär, medan de som sökt kontroll över marker opererade utifrån allt strängare straff. Detta kan också hjälpa oss att förstå hur polarisering har uppstått i förhållande till rädslor för brist i utvinningssystem, vilket har gett upphov till högerextrema rörelser. I själva verket kan vi få mer av jorden, utan att skada jorden – samtidigt som vi läker vår känsla av rotlöshet i senkapitalismen. Som Norberg-Hodge föreslår, kan vi få ”mer för mindre” när vi relaterar till jorden på oskadliga sätt och låter jordens intelligens sitta i förarsätet. Det här synsättet, om att hitta hem till jorden, bär potentialen att läka polariseringen som har uppstått i dagens samhälle på grund av rädsla i förhållande till brist.

När vi pratar om lokalisering, eller kincentrism, talar vi inte om att återgå till en fantasivärld av renhet, utan om att närma oss platsen genom en dekolonial, relationell och lokalt förankrad praktik som ifrågasätter de globala maktstrukturerna som skapar ojämlikhet och miljöförstöring. Vi ifrågasätter även hur dessa strukturer får näring av och påverkar hur vi agerar i relation till oss själva och andra. Dekolonial grundförståelse är en nyckel – lokalisering får inte reduceras till geografisk närhet eller nostalgisk ”längtan till landet”. En dekolonial ansats belyser hur den globala ekonomin vunnit mark genom historisk ojämlikhet och appropriering av mark, vatten och kunskap hos urfolk och marginaliserade grupper. I stället för gemensamma relationer och lärdomar upprätthåller ekofascismen illusioner om den andre som ett hot. Kincentrism står i tydlig kontrast till ekofascismens tendens att förenkla problem till ”vi mot dem” och att använda tillfälliga, brutala lösningar för att hantera den rädsla och skräck som brist väcker. I stället för självledarskap handlar ekofascismen ofta om makt och kontroll. Om hedervärt leverne och vem som har makt att avgöra vad det innebär.

Decentralisering och lokalisering innebär inte isolering, utan en systematisk återkoppling mellan samhälle och ekosystem där jordens intelligens och regenerativa processer står i centrum. Denna synpunkt motverkar polarisering genom faktiska gemenskapsbaserade lösningar, där olika röster deltar i beslut, resursförvaltning och rättvisa försörjningskedjor.



To control a people you must short-circuit their brilliance and aliveness.

Only the living dead are obedient. Only those who have lost their soul song go quiet in the face of horrors.

Joy, beauty, kindness, heart and compassion are viewed as terrorist by the terrible. They know your warmth can end their cold reign. Be as wild as possible. It will make you a Lover.

And we will be free.

Jaiya John, författare

Den inre dimensionen av rättvisa

I en värld som belönar brådska och överstimulans är att sakta ned en radikal handling. Det är så vi återfår tillgång till klarhet, kontakt och kreativt gensvar – så att vi kan möta världen, inte utifrån reaktivitet, utan från en rotad närvaro.

I stället för att ifrågasätta rollen som det globala ekonomiska systemet har i att bryta vår kontakt med naturen och med varandra, tenderar vi människor att skuldbelägga oss själva och varandra för att inte leva på vissa sätt – att inte spendera tillräckligt mycket tid med familj och vänner, att inte leva miljövänligt nog. Att det finns en länk mellan det personliga och rättvisa är på många sätt självklart även om det inte pratas särskilt ofta om det i politiska sammanhang. Nyliberal kapitalism genomsyrar de strukturer och system som styr varje aspekt av våra liv: var vi bor, hur vi tillbringar vår tid, vilka vi har omkring oss, vad vi äter. Det finns en osynlig arkitektur runt oss som vi behöver förstå för att kunna begära politisk förändring.

Samtidigt måste vi inse att samhällets alla strukturer är skapta av oss människor, likaväl som de påverkar vilka vi blir. Juridikprofessorn Rhonda V. Magee belyser det samspelet genom sitt begrepp ”the inner work of social justice” – där föreslår hon att vi behöver vända blicken inåt och kontempera i våra försök att främja rättvisa, annars missar vi halva bilden. Det inre utforskandet som förenar det personliga med det kollektiva är en växande inriktning inom social rättvisa. Detta erkänner vikten av personlig transformation för att driva samhällsförändring.

Ytterligare en dimension är inkluderandet av naturen i det inre arbetet. Det inre arbetet och naturen hör ihop. När vi återknyter till vår samhörighet med den levande världen omkring oss, förändras också något inom oss – vårt sätt att se, handla och relatera. Utan den kopplingen riskerar vi att reproducera samma utvinningslogik vi säger oss vilja förändra. I dag lever vi i en kultur av extraktivism, både av oss själva och av naturen, medan kärnan i relationell rättvisa är omtanke i relationer. Detta är något som påverkar vårt sätt att vara med världen.

Reflektioner från Brave Earth Collective

Vi lever i en tid som präglas av det sena stadiet av kapitalism – ett ekonomiskt system som prioriterar vinst framför människor, som exploaterar jorden utan gräns. Det gör nästan varje aspekt av livet till en vara. Det påverkar hur vi arbetar, hur vi relaterar till varandra och hur vi förstår oss själva. Men detta är inte något givet; det är konstruerat – och därför kan det också göras om. För att kunna föreställa oss andra möjligheter behöver vi först se hur kapitalismen

verkar i oss och omkring oss. Först då kan vi börja utforma ordningar som är mer relationella, mer omsorgsfulla och mer livsbejakande.

Brave Earth Collective (2026) har utvecklat en reflektions- och skrivövning där man kan ställa sig själv följande frågor:

- » Var lever senkapitalismen i mig?
- » Hur har den format mig – mina tankar, min kropp och min självkänsla?
- » Vad har jag internaliserat som egentligen är ett resultat av systemisk påverkan?
- » Vad har jag lärt mig att värdesätta – och till vilket pris?
- » Hur har kapitalismen påverkat vad jag strävar efter, hur jag mäter framgång, eller vem jag tror att jag behöver vara?
- » Vilka värderingar känns verkligt i linje med liv och frigörelse?
- » Hur skulle ett liv bortom kapitalism kännas – i min kropp, mina relationer, min gemenskap?
- » Om vi satte omsorg, ömsesidighet och kollektivt välmående i centrum, hur skulle mitt vardagsliv se ut?
- » Vad blir möjligt i en värld bortom exploatering?

Ekologisk tillhörighet

*Vi är uppmärksamma, och allt vi hör är hur bråttom det är.
Våra utmaningar kan inte räknas
men så är också våra möjligheter oändliga
Vår sorg är skrämmande stor,
men hjärtevärmade är vår medkänsla.
Berättelser är organiska för att de kan skapas;
de kan komposteras och de kan regenereras*

Yuria Celidwen

Kontemplation är en viktig komponent i utforskandet av den relationella rättvisan. Västerländsk kontemplation bortser ofta från de kunskapssystem och den teknologi för välmående som utvecklas och hålls vid liv av urfolk. Mycket av den mindfulnesskultur som blivit populär i väst präglas av individualism och förverkligande av självet separat från kollektivet. När praktiker importeras från andra än den dominerande kulturen finns risker för att det kollektiva och etiska perspektivet förloras. Det kan komma att bli en slags extraktivism och andlig konsumtion med höga kostnader för deltagande som bara vissa samhällsgrupper har tillgång till. Det är också en anledning till att kontemplation är

viktig och ger oss verktyg för att se över och reflektera kring våra egna indoktrinerade mönster. Enligt Yuria Celidwen kan urfolks kontemplerande praktiker bidra i lärandet om hur kollektiv blomstring kan förverkligas i arbetet för social rättvisa och klimaträttvisa. (Celidwen 2024). Celidwen är en urfolksforskare med nahua- och maya-rötter från höglandet i Chiapas, Mexiko. Hennes tvärvetenskapliga arbete förenar urfolksstudier, kulturpsykologi och kontemplativ vetenskap för att bygga broar mellan urfolks- och västerländska metodologier.

Kategoriseringen urfolk är komplex. Det finns en stor risk för reducering, generalisering och romantisering som i sig kan vara våldsam eftersom den kan kopplas till kolonialism och koloniala föreställningar. Att urfolk benämner sig med denna kategori kan ses som ett verktyg för att agera som politiska aktörer på de internationella, regionala och nationella politiska arenorna. (Celidwen 2024, s. 16). Urfolk representerar omkring 6 % av världens befolkning samtidigt som deras traditionella marker som de fortfarande har tillgång till står för 80 % av jordens biologiska mångfald. (UNDESA 2009). Här krävs ett erkännande av den komplexa teknologi och visdom som dessa folk bär på - utan att samtidigt exotifiera och reducera människor. Urfolkskulturer är levande, mångfaldiga och dynamiska.

Celidwen visar på hur urfolks filosofiska utgångspunkter för välmående konceptualiserar det individuella jaget som tillhörande ett relationellt och kollektivt planetärt nätverk som inkluderar ekosystem och livsuppehållande cykler. Hon kallar det kin-relationellt – där kin närmast kan översättas till släkting men i ett vidare perspektiv. Det manifesterar sig i ett omfamnande av en planetär identitet. Detta erkännande visar vägen till ett varande som bidrar till kollektiv blomstring genom:

1. affekt (medkänsla med allt liv)
2. kognition (allt liv är beroende av allt annat liv)
3. vilja (intention och ansvar för jorden som ett nätverk av varelser och fenomen) och
4. motivation (omhändertagande ledarskap för jordens blomstring som ett nätverk av varelser och fenomen).

Ekologisk tillhörighet innebär således att hela existensen ingår i naturens system och nätverk. En sådan världsbild återställer värdighet genom att etablera relationer baserade på etiska principer för kollektiv blomstring. Att börja förstå sig själv som en del av ett kincentriskt sammanhang förändrar hur vi relaterar till världen och varandra. Forskarna Gunn-Tove Minde och Tone Dinesen beskriver det mångfaldiga samiska synsättet genom uttrycket ”ekologi av natur”. (Dinesen och Minde 2023). I denna ekologi av natur kommunicerar kosmos med människan och människan tolkar det. Det innebär att människan är en integrerad del av naturen och inte står utanför eller ovanför den. En del av ett kollektiv som

innehåller mer än människor, där människorna har en skyldighet att ansvara för sina handlingar och värna, respektera och reparera sin relation till naturen och varandra. Det har också en effekt på den individuella hälsan. Mindes forskning handlar om samiska rättigheter inom vård och omsorg. I en artikel skriver hon att för urfolk kan hemmet och miljön vara ett sjukvårdssystem i sig. (Minde 2026). Att vara en del av det sociala och kulturella landskapet och känna tillhörighet är därför otroligt viktigt för välmåendet. Minde ansvarar också för en utbildning inom vård och omsorg som handlar om den inre livsvärlden och hur samiska rättigheter kan förverkligas genom att studenter inom vård och omsorg utvecklar det som kallas för kultursensitivitet. Kultursensitivitet kan förstås som att se varje individ och samtidigt se att vi alla ingår i olika kulturella sammanhang och vara sensitiva, dvs. känsliga, och inlyssnade och inte göra generaliseringar eller antaganden. Det innebär en förmåga att förstå kommunikation som kan vara verbal men också icke-verbal.

Gunn-Tove Minde är sjösame, uppväxt i den samiska delen av Grovfjord på gränsen mellan södra Troms och norra Nordland. Minde är utbildad sociolog och arbetar som docent på Institutet för omsorgspedagogik, UIT, Norges arktiska universitet, campus Harstad. Minde har gett ut böcker, skrivit bokkapitel, rapporter och artiklar samt gjort film om äldre samers levnadssätt. Hon är medlem i föreningen Kystsamene, kustsamerna, som arbetar för kust- och sjösamernas rättigheter och kulturarv. Minde är också medlem i organisationen Norggá Sáráhká, en kvinnoförening döpt efter den samiska gudinnan Sáráhká. Organisationen grundades 1988 och har arbetat för samiska kvinnors rättigheter, jämställdhet och bevarande av kultur och språk.

Elin Boyer mötte Gunn-Tove Minde under ett par dagar för att lära sig perspektiv där ekologi, hälsa och utforskandet av det inre kan bidra till att rättvisa för urfolk förverkligas i praktiken.

Kontemplation och ett utforskande av den inre livsvärlden kan bidra till att människor hittar till sin plats som en del av naturen. Att närma sig urfolks kontemplerande praktiker behöver också ske med respekt för protokoll och att allting inte är, eller är avsett, att vara tillgängligt för alla. Annars finns en risk för en andlig och materiell kolonialism, vilket är något vi kan se både i patent på traditionell kunskap och spridning av olika ceremonier och praktiker utanför deras kontext och utan samtycke av de traditionella bärarna av den kunskapen. I boken *Flourishing Kin* presenterar Celidwen tio riktlinjer för kollektiv blomstring. Hon menar att det inte finns någon annan väg än att förankra sin identitet i en ekologisk tillhörighet och att ingen mänsklig blomstring kan ske utan att jorden blomstrar. De riktlinjer med tio principer som Yuria Celidwen nedtecknar är tänkt att tjäna som en väg till att etablera rättvisa och respektfulla relationer till urfolks visdomstraditioner som kan leda oss till en kollektiv blomstring. De kan sammanfattas enligt följande:

Tio riktlinjer för kollektiv blomstring (Celidwen 2024, s. 189–193)

1. Vördnad (reverence)

Urfolks visdom är kosmologisk, vilket innebär att kunskapens ursprung finns hos kosmos eller den universella visdomen. Moder Jord är både visionen och förklaringen till livet. Det är en grund till att alla värden som skapas kan relateras till och förklara livet utifrån relationer inom levande system. Dessa världsbilder lägger grunden för kin-relationalitet och basen för en harmonisk balans som är nödvändig för att utveckla det andliga och materiella livet. Vördnad för Moder Jord, alla folk och alla fenomen är nyckeln till kollektiv blomstring.

2. Respekt (respect)

Ett respektfullt förhållningssätt till urfolks olika sätt att vara, tänka och göra kräver att de interaktioner som sker med urfolks kunskapssystem sker genom erkända kunskapsbärare inom specifika kontexter. Det innebär inte bara att följa urfolks traditionella regler utan också att be om tillstånd att använda och modifiera urfolks kunskaper i nya kontexter.

3. Uppgörelse

Att göra upp med faktiskt pågående kolonialism och koloniala mentaliteter mot urfolks kulturer kräver en djup genomgång av västerländska praktiker av dominans, exktraktivism och appropriering av urfolks kulturarv och traditionella marker. Europa och västvärlden behöver inte bara erkänna övergreppen utan också hållas ansvariga för pågående destruktiva praktiker och för hur de lever kvar inom forskning och utbildning.

4. Ansvar (responsibility)

De vetenskapliga och akademiska sammanhangen (sic. även de samhällsförändrande sammanhangen utanför vetenskap och akademi) behöver också erkänna och se över hur deras egen medverkan kan bidra till att upprätthålla systematiskt förtryck och rättfärdiga folk- och miljömord.

5. Reglering (regulation)

Verka för rättsliga mekanismer som skyddar urfolk och som ser till att värdet av urfolks kunskap fördelas till dem som kunskapen kan härledas ifrån. Ingenting får approprieras utan fritt, informerat förhandssamtycke.

6. Reparation (reparation)

För reparation behöver urfolks självbestämmande över sina teknologier, vetenskaper, andliga och religiösa traditioner, marker m.m. framhävas och skyddas. Egendom behöver återlämnas och jämlika samarbeten upprättas där inget approprieras utan fritt, informerat förhandssamtycke. Interkulturell utbildning är en del av detta.

7. Restaurering (restoration)

Ett sätt att restaurera den historiska ojämlikheten är att se till att urfolk är med i alla beslutsprocesser som rör den etiska användningen av traditionell medicin och relationer mellan människan och den mer än mänskliga världen, icke-kommersiell användning av urfolksmedicin och praktiker från deras förfäder. Dessa tio principer är en del av restaureringen.

8. Renovation

När det gäller lokal, nationell och global organisering för humanitär rättvisa och miljörättvisa behöver återställande rättvisa, övergångsrättvisa och transformativ rättvisa råda, där diskursen och kapaciteterna är rotade i urfolks ontologier och sätt att leva.

9. Ömsesidighet (reciprocity)

Ett ömsesidigt utbyte behöver stå i centrum. Stora ojämlikheter i tillgång till makt och resurser behöver struktureras om. Vägar mot ömsesidighet bör föregås av en återställande övergångsrättvisa där platser och forum med lika tillgång till att påverka och fatta beslut möjliggörs.

10. Återuppvaknande (reemerging)

Ur ett perspektiv finns det en spiralformad väg för kollektivt välmående. Kontemplation, observation, förkroppsligande, berättande och reflektioner kring delade erfarenheter hjälper oss i processen. Återuppvaknande är en expansion rotad i kontemplation, sanning, blomstring, vördnad och att läka genom lycksalighet (bliss).

Människor som tillhör majoritetssamhället bär också på en historia av att deras förfäder vid någon tidpunkt skiljts från de marker de hade en relation till. De utsätter nu andra för liknande övergrepp, och upprepar därmed historien. I närmandet av ekologisk tillhörighet finns ett ansvar som hos nuvarande generationer att bryta modernitetens/kolonialitetens beroenden och välja annorlunda, att integrera en historisk förståelse, värna livet och följa ledarskapet inom oss själva, men också följa vägledningen från de urfolk som värnat relationella rättvisesystem och kincentriska principer i generationer. Ur ett perspektiv kan det uttryckas som att inte lämna markerna och kolonisera en ny plats, utan i stället ta ansvar för att gemensamt vårda och värna om platsen där vi lever här och nu. Både platsen inom och platsen utanför oss. Ett ansvar att dyka in i sin egen livsvärld och integrera en annan natursyn – inklusive människosyn – som upprätthåller relationer och värnar livet.

Celidwens ovan nämnda riktlinjer för kollektiv blomstring visar ett sätt att närma sig respektfulla relationer till jorden, sig själv och varandra. Ovan nämndes tuhoes 180 år långa kamp för sina traditionella marker som lett till rättssubjektivitet för Te Urewera – i en intervju säger Tāmami Kruger:

” *Everybody needs to be liberated from this history, the perpetrator as well as the victim. Justice is needed by both parties.*

(Middleton 2026)

Vägledande principer för relationell rättvisa

När Justine Afra Huxley talar om ett kincentriskt förhållningssätt nämner hon följande:

- » Naturen är levande, kännande och intelligent.
- » Naturen har egen handlingskraft, mening och visdom.
- » Naturen har sitt eget sätt att kommunicera.
- » Naturen samskapas och vi är en del av den och det samskapandet.

En del av vårt inre arbete blir då att reflektera kring en omorganisering av vår moral och förhålla oss till oss själva, som en del av världen, utifrån både uråldriga och nya perspektiv. Kimmerer betonar hur det besjälade språket håller på att utrotas inte bara för urfolk – utan för alla. (Wall Kimmerer 2020, s. 58). Att prata och relatera till plats, personer och planet som en del av en levande gemenskap vi är en del av är ett sätt att återta detta språk. Trots att vi anser att det är viktigt att inte ge en universell och alltid gällande definition av relationell, kin-centrerad, rättvisa vill vi dela de principer som vägleder vårt arbete och vårt utforskande:

Relationscentrerad ekologi

är ett uttryck för både ett framväxande och ett uråldrigt perspektiv som betonar hur sammanlänkade och sammanflätade vi är med allt liv. Den ser människan som en del av naturen och erkänner intelligensen, sensitiviteten och intentionaliteten i den mer-än-mänskliga världen.

Dekolonialt förhållningssätt

Vårt projekt står bakom ett dekolonialt förhållningssätt där orättvisor har skett och fortsätter att ske också på en ontologisk nivå. Vi står för jämlikhet och ställer oss inte bakom någon form av diskriminering såsom rasism, sexism, funkofofi, ålderism, homofobi, transfobi, fördomar om religion och religiösa fördomar. Vi förbinder oss att lära oss på vilka sätt kolonialismen och moderniteten internaliserats hos oss och hur det påverkar vår förmåga att adressera orättvisor på institutionell och systemnivå. Vi vägleds av en tredje väg bortom dualismer och förbinder oss att inkludera en pluralistisk syn på världen där fler världar existerar.

Avsikt och påverkan

Vi ser att det finns en skillnad mellan avsikt eller intention och den påverkan våra ord och handlingar har på varandra. Att bara fokusera på avsikten kan skada relationer, och vi betonar vikten av att reflektera kring de effekter våra ord, handlingar och icke-handlingar har på varandra.

Djup inlyssning

I hjärtat av relationell rättvisa ligger förmågan att vara inlyssnande mot både våra medmänniskor och andra varelser på denna planet som vi har kommit att känna oss separerade ifrån. I det djupa inlyssnande förhållningssättet ingår att kultivera förmågan till empati och öppenhet för att verkligen förstå olika perspektiv och erfarenheter som kan ge oss starkare band och respekt för varandra.

Givande och mottagande

Vi omfamnar generositet som en grundläggande egenskap i vårt sätt att relatera till varandra. Både i att ge och att ta emot. Genom att bidra till en omtankeskultur där vi samarbetar och stödjer varandra, utmanar vi exploaterande tendenser som inpräntats i oss av moderniteten och vårdar en känsla av ekologisk gemenskap där vi alla kan bidra.

Ledare bland ledare

Vi tror att en genomgripande samhällsförändring kräver att varje person hittar till sitt inre ledarskap. Vi uppmuntrar individer att komma i kontakt med sin inre visdom och kunskap, ett sätt att vara med världen och varandra som utmanar hierarkier, och uppmuntrar alla att komma i kontakt med sin inre kompass. Att vara i kontakt med sitt inre kan tjäna både som ett ankare och en vägvisare. Genom att vara ledare bland ledare vill vi medskapa en miljö som ger näring till delat ledarskap som utgångspunkt för kollektiv förändring.

Reparera för att blomstra

Vi har observerat hur relationers sammanbrott kan leda till att grupper som arbetar med social rättvisa och klimaträttvisa faller samman. Vi tror på att utveckla kompetens där relationer som brister kan repareras. Vi tror att det fördjupar vår förmåga att vara tillsammans.

Kincentriska övningar

Kontemplationsövningar där välmående för plats, planet och person prioriteras bortom uppdelningen mellan individ och kollektiv kan göra att vi kommer i kontakt med inspiration och kraft för att bidra till en samhällsförändring där det relationella får ta större plats. Nedan presenterar vi två kontemplationsövningar för kincentriska inspirerat av lärare vi mött.

En kontemplation för framtida generationer

Om övningen:

Den här övningen är en slags tidsresa som hjälper oss att förstå effekten av våra nuvarande handlingar på kommande generationer. Den har inspirerats av Joanna Macys *The Work That Reconnects*, en interaktiv grupprocess hon utvecklade över flera decennier i samarbete med många kollegor. *The Work That Reconnects* inspirerades av läror som systemtänkande, djupekologi, andliga traditioner och en intention om att motverka förtryck. (*The Work That Reconnects* 2026).

Syfte:

Förståelse för hur våra handlingar i dag påverkar framtida generationer. Ta fram kopplingar mellan våra liv nu och våra barn, barnbarn och framtida världar. Uppmuntra förmågan att känna med våra framtida generationer, för att översätta insikter till genomförbara steg här och nu. Vi påminner även om att hedra förfäderna – inte för nostalgins skull, utan för att belysa att vi hör till en väv av relationer. Med det följer ett ansvar som inte bara är personligt, utan som hör till att vara en social varelse.

Övning:

- » Tänk på dina förfäder, oavsett vad du har för relation till dem. Det de har upplevt och tagit sig igenom. Tack vare dem sitter du här i dag.
- » Ta fram några av våra barn i tanken. Oavsett om det är våra egna barn, barnbarn, syskonbarn, vänner barn eller världens barn. Koppla till framtida generationer.
- » Koppla till vad som händer i världen just nu i allmänhet. Följ instruktionerna och ta in det som känns möjligt att hålla i detta ögonblick – bara så mycket du känner dig trygg och bekväm med att sitta med just nu. Tänk på inkomstskillnaderna, krigen vi bevittnar, jordens tillstånd, luften och haven. Och så kan vi fråga oss själva: Är det verkligen sant? Har vi verkligen nått denna punkt? Varför känner vi oss så isolerade?
- » Reflektera över detta i några ögonblick och notera vilka tillstånd som uppstår i dig, ta notis om kroppsliga sensationer.
- » Vi påminner oss om detta citat av Joanna Macy: "Den mest anmärkningsvärda egenskapen hos denna historiska tid är inte den förestående förstörelsen av världen,

utan mänsklighetens uppvaknande ur en 'tusenårig sömn' – till en ny relation med världen, med sig själva och med varandra. Det är detta uppvaknande som gör det 'Stora Skiftet' möjligt – övergången från ett samhälle präglad av industriell tillväxt till en livsuppehållande civilisation."

- » Nu ska vi på en tidsresa, sju generationer framåt. Föreställ er att vi lyckades, hur osannolikt eller svårt det än kan tyckas; detta är övningens premisser. Vi har brutit oss ur den dominerande normen och lever i en god relation till allt liv. Ni har framtida generationer, våra barnbarn, som talar till er. Och de säger: "Tack. Vi mår bra. Vi är så tacksamma för att ni inte höll er tysta. Er generation var kloka – ni vidtog åtgärder som säkerställde vårt välmående."
- » Fråga nu er själva: Vilka var de första stegen ni tog i ert liv, så att vi nådde dit? Kom sakta tillbaka från tidsresan. Hur kändes det att höra den tacksamheten och att de var stolta över oss? Lägg märke till vad ni känner – inget är fel.
- » Utöver alla idéer om rätt eller fel – låt oss se om vi verkligen kan gå bortom skuld, skam och "inte tillräckligt bra". Finns det något du skulle vilja hitta mod till att göra dessa dagar, några steg som ligger i riktningen mot välmående framtida generationer?
- » Avsluta övningen med att anteckna din upplevelse, eller om du är i grupp så kan du dela det som du känner dig redo/bekvämt med att dela. Lyssna gärna till varandras upplevelser utan att avbryta eller tolka åt den andra.

Notera:

- » Anpassa övningen efter gruppens sammansättning och känslighet.
- » Om någon upplever starkt obehag, uppmuntra till paus.

Kontemplation bortom separation

Om övningen:

Den här övningen fokuserar på att komma i kontakt med några av våra fysiska livsuppehållande processer såsom vår andning och våra hjärtslag. Genom praktiken bjuder vi in till att komma bortom känslan av separation och orienterar oss mot acceptans, förmåga till fantasi, nyfikenhet och omtanke i nuet. Övningen är inspirerad av de kontemplerande praktiker som återfinns i Yuria Celidwens Flourishing Kin samt andra övningar för medveten närvaro vi kommit i kontakt med genom åren. (Celidwen 2024).

Syfte:

Övningen syftar till att komma i kontakt med vår mänskliga förmåga att känna sammankoppling och omtanke till jordens ekosystem, inklusive oss själva. Övningen kan göras precis där du är. Om ni är i en grupp kan det vara fint att vara i närheten av träd eller vatten eller sitta i en cirkel inomhus. Välj då gärna en person som läser texten i långsam takt. Du kan också spela in texten och lyssna på din egen inspelning.

Övning:

- » Sitt. Stå. Ligg. Se till att vara så fysiskt bekväm som möjligt.
- » Slut ögonen eller titta med mjuk blick på något framför dig.
- » Lägg märke till andningen. Var är den i kroppen just nu? Är det bröstkorgen, magen eller någon annan del som expanderar?
- » Sucka, och om du behöver det under övningen kan du göra det fler gånger.
- » Låt andningen få bli mjuk och långsam på ett sätt som känns bra just nu. Fortsätt andas långa mjuka andetag under hela övningen. Låt det vara ett litet mellanrum mellan inandning och utandning utan att du "håller andan". Om det är möjligt, andas gärna in och ut genom näsan.
- » Notera de känslor eller tankar som dyker upp. Önska dem väl och behåll fokuset på ditt hjärta och din andning. Känn ditt fysiska hjärta som slår.
- » Med varje inandning: Använd din fantasi och föreställ dig hur du fyller ditt hjärta med näringsrikt syre, de små molekylerna som fyller dig, samtidigt som du är medveten om att de skapats av stora planetära processer.
- » Med varje utandning: Använd din fantasi och föreställ dig att du ger koldioxid som skapats av kollektiva processer inom dig. Känn hur du är en del av jordens system.
- » Andas medvetet i tre andetag och upprepa detta tyst för dig själv:
- » Andas in, ta emot. Andas ut, ge.
- » Andas in, ta emot. Andas ut, ge.
- » Andas in, ta emot. Andas ut, ge.
- » Avsluta övningen genom att skicka en tanke av tacksamhet till ditt hjärta, dina andetag och alla de varelser och stora och små system, inom dig och den värld du är en del av, som är en del av att skapa och utbyta syre och koldioxid.

Naturkontemplation för konflikthantering

Om övningen:

Den här övningen handlar om att komma i kontakt med vår förmåga att lära oss från och med naturen. I övningen vänder vi oss till vår fantasi, för att känna samhörighet med naturen och komma i kontakt med vår förmåga att söka vägledning från naturens intelligens.

Övningen:

- » Reflektera över en konflikt du för närvarande upplever i ditt liv. Det kan vara något från ditt privatliv, din arbetsplats, vänskapsrelationer – eller vad som helst egentligen. Välj en konflikt som känns lagom för att prova övningen, något som inte känns övermäktigt.
- » Lägg intentionen nu på att spontant bjuda in en icke-mänsklig varelse i din kontemplation. Det kan vara ett träd, ett lejon, ett hav, en björn, en sten, en myra – vilken levande varelse som helst som spontant dyker upp i ditt medvetande. Fundera inte för mycket över valet av varelse, utan lita på det som dyker upp.
- » Be denna varelse om råd för den konflikt du har identifierat. Notera svaret – det kan komma i ord, mentala bilder eller känslor.

Avslutande ord

Kincentriskt relationsskapande innebär att se varelser och fenomen i världen som någon eller några vi är i relation med. Detta gör att vi får nya perspektiv på hur vi uppfattar och agerar för rättvisa. Den här rapporten som du tagit del av är en del av det utforskandet.

Genom att minnas släktskapet med den levande världen, kan vi skapa samhällen som sätter liv före vinst, relation före dominans och gemensamt välbefinnande före tillväxtlogik. Detta är en politisk uppgift och samtidigt ett djupt mänskligt åtagande. Genom att minnas att allt liv är släkt kan vi ta steg mot en livsuppehållande civilisation. Vi kan komma i kontakt med hur vårt välmående är intimt sammankopplat med vår ekologiska tillhörighet och kliva in i vår roll som nyckelart på jorden, vårt gemensamma hem.

”

"You cannot get through a single day without having an impact on the world around you. What you do makes a difference, and you have to decide what kind of difference you want to make."

Jane Goodall

Källor

- Agebjörn, A., Blanco Valer, C. och Nylander, A. (2016). *Pengarna eller livet – om sumak kawsay, ett annat sätt att se på livet*. Stockholm: Latinamerikagrupperna.
- Balagangadhara, S. N. (1994). *The Heathen in His Blindness...: Asia, the West and the Dynamic of Religion*. Leiden: E. J. Brill, s. 252.
- Bignall, S., Hemming, S. & Rigney, D., (2016). Three ecosophies for the anthropocene: environmental governance, continental posthumanism and indigenous expressivism, *Deleuze Studies*, vol. 10, nr 4, s. 455–478.
- Brave Earth Collective (2026). Center for Applied Cultural Transition. Tillgängligt på: <https://www.braveearth.com/>.
- Celidwen, Y. (2024). *Flourishing Kin: Indigenous Wisdom for Collective Well-Being*. Sounds True Inc.
- Coombes, B., *Nature's rights as Indigenous rights? Mis/recognition through personhood for Te Urewera*. *Environnement, politique, société* 9857, 2017. DOI: 10.4000/eps.9857.
- Darwish, M., & Gottzén, L. (2025). The contemplative man: 'positive' affect and masculinity in ecofascist visual communication. *Journal of Gender Studies*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/09589236.2025.2479797>
- Dinesen, T. och Minde, G-T. (2025). Kultursensitiv i en mangfoldig samisk kultur – personlig kompetanse, egen refleksjon og relasjonsbygging. UIT-seminar, Márkomeannu, Evenskjer, Norge, 25 juli 2025, <https://www.markomeannu.no/uit25>
- Ferreira da Silva, D. (2016). On difference without separability, 32nd São Paulo Art Biennial.
- Grear, A. (2018). Human Rights and New Horizons? Thoughts toward a New Juridical Ontology. 43(1) *Science, Technology, & Human Values* 129.
- Huxley, J. & Kvasna, A. (2025). *Cocreating with a living intelligent Earth: A handbook for kincentric leaders*. Kincentric Leadership. Licensed under CC BY-NC-SA 4.0. Tillgängligt på: www.kincentricleadership.org
- Käll, J. (2019). A Posthuman Data Subject? The Right to Be Forgotten and Beyond. *German Law Journal*, 18(5), s. 1145–1162.
- Kanko, K. (2020) *White Supremacy: Mother of Climate Crisis, Boundless in Motion*, 5 March. tillgängligt på: <https://boundlessinmotion.org/white-supremacy-mother-of-climate-crisis/>
- Lamalle, S. (2023). "A Common Space of Legal Communication" i S Lamalle och P Stoett (red.), *Representations and Rights of the Environment*. Cambridge University Press 2023) 110–144 s. 115.
- Little Bear, L. (2000). "Jagged Worldviews Colliding" i M. Battiste (Ed.). *Reclaiming indigenous voice and vision*. 77-85.
- Machado de Oliveira, V. (2021). *Hospicing Modernity: Parting with harmful ways of living*. Berkeley, CA: North Atlantic Books, s. 43.
- Macy, J. (2020) "Entering the Bardo", *Emergence Magazine*, 20 juli. Tillgängligt på: https://emergencemagazine.org/op_ed/entering-the-bardo/
- Middleton, N. (2024). "Meet Te Urewera, the New Zealand Rainforest That Has Legal Personhood" i *Orion Magazine*, 14 februari 2024. <https://orionmagazine.org/article/te-urewera-rainforest-new-zealand-legal-entity/> (senast besökt 26 februari 2026).
- Minde, G-T. (2021). A culturally sensitive approach to Indigenous older Sámi living with memory loss – disconnected from their environment and spirituality i *International Journal of Circumpolar Health* 80(1) 1964173 <https://doi.org/10.1080/22423982.2021.1964173> (senast besökt 26 februari 2026).
- Natur og ungdom (2025). *Trekk tillatelse! - Aksjoner for Repparfjorden og Førdefjorden*. <https://www.nu.no/> (besökt 2025-08-13).

- Norberg-Hodge, H. (2019). *Local is our future: Steps to an economics of happiness*. East Meon: Permanent Publications.
- Perrone, N. M., Sullivan, L. & Changoe, A. (2026). *ISDS vs. the Climate: How a Colonial-Era Investment Mechanism Jeopardises a Just Transition*. Brussels: Climate Action Network Europe.
- Salmón, E. (2000). Kincentric Ecology: Indigenous Perceptions of the HumanNature Relationship. *Ecological Applications - ECOL APPL.* 10. 1327-1332. 10.2307/2641288.
- The Work That Reconnects (2026). *What is the Work That Reconnects?* <https://workthatreconnects.org/what-is-the-work-that-reconnects/>
- Thelander, K. (2021). *Ensamhet dödar*. [online] Tillgänglig på: <https://arenaide.se/rapporter/ensamhet-dodar/> [Hämtad 7 jan. 2025].
- Tomnyuk, V. (2023). "All shades of green: the anatomy of the Fridays for future movement in Italy". *Sustainability*, 15(18), 13917. <https://doi.org/10.3390/su151813917>
- United Nations Department of Economic and Social Affairs (2009). *State of the World's Indigenous Peoples*. New York: United Nations.
- Wall Kimmerer, R. (2020). *Braiding Sweetgrass: Indigenous Wisdom, Scientific Knowledge, and the Teachings of Plants*. Milkweed Editions 2020.
- Watson, I. (2019). *Aboriginal Peoples, Colonialism and International Law: Raw Law*. 1 uppl., Routledge, s. 204.
- Winter, C. J. (2025). "Sand as a Relational Subject" i Society for Human Ecology Conference, University of Mons, 19 juni 2025. Rosa Parks Building, Belgien.
- Winter, C.J. (2021). *Subjects of Intergenerational Justice: Indigenous Philosophies, the Environment and Relationships*, s. 6.
- Wood, C., Wicks, C., & Barton, J. (2022). Green spaces for mental disorders. *Current Opinion in Psychiatry*, 36(1), 41–46. <https://doi.org/10.1097/ycp.0000000000000830>